46- KITÂBU'L-MEZÂLIM VE'L-GASB
1- Zulümlerin Kisas Yapilmasi Babi
2-Yüce Allah'in: "Haberiniz olsun ki, Allah'in la'neti zâlimlerin üzerindedir9* (hüd 18) Kavli Babi
3- Bâb:
4- Bâb:
5- Mazluma Yardim Babi
6- Zâlimden Intikaam Almak Babi
7- Mazlumun Zâlimi Affetmesi Babi
8- Bâb:
9- Mazlumun Duasindan Korkulmasi Ve Sakinilmasi Babi
10- Üzerinde Haksiz Alinmis Birsey Bulunan Kimse, Bu Seyi Hakk Sahibine Halâl Ettirmege Kalksa, (Halâl Ettirmenin Sahîh Olmasi Için) Yaptigi Zulmü Beyân Eder Mi (Yâhud Etmez Mi) Babi
11- Bâb: Mazlum, Zulmünden Dogan Hakkini Zâlime Halâl Kildiginda, Artik O Hakka Dönme Yoktur
12- Bâb: Bir Kimse Diger Bir Kimseye Hakkini Tam Almak Hususunda Izin Verdigi Yâhud Halâl Kildigi, Fakat Izin Verilenin Veya Halâl Kilinanin Mikdârini Beyan Etmedigi Zaman?
13- Bir Arâzî Parçasini Haksiz Zabtedenin Günâhi Babi
14- Bâb: Bir Insan Diger Insana Birsey Hakkinda Izin Verdiginde, 0 Sey Caiz Olur
15- Yüce Allah'in "Hâlbuki O Düsmanlarin En " (El-Bakara: 204) Kavli Bâbî
16- Batilligi Bildigi Halde, Batil Bir Is Hakkinda Çekisen Kimsenin Günâhi Babi
17- Çekistigi Zaman Fâcirlik (Yalancilik, Fâsiklik Ve Âsîlik) Yapan Kimsenin Günâhi Babi
18- Hakkina Tecâvüz Edilen Mazlumun, Zâliminin Malini Buldugu Zaman (Hâkimin Hükmü Olmaksizin) Zâlimin Malindan Bizzat Hakkini Almasi Babi
19- Sakîfeler (Yânî Sofalar) Hakkinda Gelen Seyler Babi
20- Bâb:
21- Yola Sarâb Dökülmesi Babi
22- Evler Önünde Genis Avlular Edinmek Ve Buralarda Oturmanin Hükmü; Bir De Yollar Üzerinde Oturmanin Hükmü Babi
23- Kendileriyle Ezâ Duyulmadigi Takdirde Yollar, Üzerinde Kuyular Kazmanin Hükmü Babi
24- Ezayi Gidermek Babi
25- Evlerin Damlarinda, Üstlerinde Ve Diger Yerlerde Öteki Evlere Yukaridan Bakan Ve Yukaridan Bakmayan Yüksek Oda Ve Teraslar Babi
26- Devesini Mescid Önündeki Tas Dösemelik Üzerine Yâhud Mescidin Kapisina Baglayan Kimse Babi
27- Bir Kavmin Çöplügü Yaninda Durma Ve Iseme(Nin Cevazi) Babi
28- Yolda Bir Dali Ve Insanlara Eziyet Veren Herhangi Birseyi Alip Da Yol Disina Atan Kimse(Nin Sevabi) Babi
29- Bâb: Halkin Gelip Geçecegi Yolun Genisligi Hususunda Ihtilâf Ettikleri -Ki "Mîtâ" Yol Araliginda Olacak Genisliktir- Sonra O Genisligin Sâhibleri Bina Yapmak Istedikleri Zaman, Yol, O Genislikten Yedi Zira' Olarak Birakilir

30- Sahibinin Izni Olmaksizin Birseyi Açiktan Zorla Almak(Tan Nehiy) Babi
31- Haçin Kirilmasi Ve Domuzun Öldürülmesi Babi
32- Bâb: Içinde Sarâb Bulunan Küpler Kirilir Mi?
33- Mali Önünde Dögüsen Kimse Babi
34- Bâb: Bir Kimse Bir Çanak Yâhud Baskasina Âid Olan Herhangi Birseyi Kirdigi Zaman (Onun Benzerini Mi, Yâhud Bedelini Mi Öder)?
35- Bâb: Bir Sahis Diger Sahsa Âid Bir Duvari Yiktigi Zaman Onun Benzerini Bina Etsin

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

46- KITÂBU'L-MEZÂLIM VE'L-GASB

(Zulümler ve Gasb Kitabi) [1]

Ve Yüce Allah'in su kavli:
O zâlimlerin yapacaklarindan Allah'i gafil zannetme fakin. O bunlari ancak öyle bir gün için geciktiriyor kU o gün gözler (saskinlikla) belerip kalacaktir. Hepsi de baslarini dikerek kosacaklar. Gözleri kendilerine bile dönüp bakamayacak. Kalblerinin içi ise (müdhis korkularindan dolayi akildan) bombostur. Insanlara o azabin kendilerine gelecegi günün tehlikesini anlat ki (o gün)- zâlimler: Ey Rabb'imiz, bizi yakin bir müddete kadar geciktir de Sen 'in da 'vetine icabet edelim, peygamberlere tâbi' olalim diyecek(ler)dir. Hâlbuki daha evvel siz (dünyâda) kendinize hiçbir zeval yoktur diye yemîn etmediniz miydi? Siz (Âd ve Semûd kavimleri gibi) nefislerine zulmedenlerin diyarinda da yerlestiniz. Onlara neler yaptigimiz sizin için apaçik meydana çikti. Size (bu hususta) birçok misâller de gösterdik. Hakîkat onlar (peygamberlere karsi) bir takim tuzaklar kurmuslardi.Hâlbuki onlarin tuzaklarindan daglar yerinden oynayip gitmis olsa bile Allah katinda onlara âid (nice nice) cezalar vardir. Öyle ise sakin Allah, peygamberlerine olan va'dinden cayar sanma. Sübhesiz ki Allah mutlak gâlibdir, intikaam sahibidir1'" (Ibrahim; 42-47)
Âyetteki "Mukniî ruûsihim'\ "Râfiî ruûsihim"; yânî "Baslarini yükselticiler" demektir. "el-Mukniu" ve'l-Mukmihu" ikisi de bir ma'nâya, yânî "Yükseltici" ma'nâsmadir.
Mücâhid: "Muhtiîn", "Mudîmfn-nazar", yânî "Bakisi devam ettirenler" demektir. "Muhtiîn", "Müsrifti",
yânî "Sür'at ediciler" diye de tefsir edilir, demistir.
Ve "Kalbleri hevâdir", yânî bombostur; akillari yoktur, demektir [2].

1- Zulümlerin Kisas Yapilmasi Babi

1-.....Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den; Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Kiyamette mü'minler cehennemden (yânî cehennem üzerine kurulmus sirattan) kurtulduklari zaman cennetle cehennem arasindaki köprüde habsolunurlar. Burada dünyâda aralarinda bulunan (ufak tefek) zulümlerden birbirine hakkini vererek hesâblasir-lar. (Bu küçük günâhlardan da) paklanip arindiklari zaman bunlarin cennete girmelerine izin verilir. Muhammed'in nefsi yedinde olan Allah 'a yemîn ederim ki, o mü 'minlerden herhangi biri cennetteki meskenini dünyâda yasadigi meskeninden daha iyi bilir

ve (kilavuzsuz) bulur" [3]
Ve Yûnus ibn Muhammed söyle dedi: Bize Seybân, Katâde ibn Diâme'den tahdîs etti. O söyle demistir: Bize Ebû'l-Mütevekkil tah-dîs etti [4].

2-Yüce Allah'in: "Haberiniz olsun ki, Allah'in la'neti zâlimlerin üzerindedir9* (hüd 18) Kavli Babi

2-.....Bana Katâde, Safvân ibn Muhriz el-Mâzinî'den haber verdi. O söyle demistir: Ben bir kerresinde Abdullah ibn Umer'in elinden tutup giderken birisi geldi de, Ibn Umer'
— Rasûhillah'in necve(= yavasça söz söylemek) hakkindaki beyanâtini nasil isittin (bunu lütfen bildirir misin)? dedi. Ibnu Umer de söyle dedi:
— Rasûlullah'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Muhakkak Allah kiyamet günü mü'mini yaklastirir ve onun
üstüne sefkat kanadini ve koruma perdesini koyar da onu (mevkif halkinin gözünden) örter ve:
— (Ey kulum, isledigin) fulân günâhi biliyor musun? Fulân günâhi biliyor musun? diye sorar.
Mü'min de:
— Evet Rabb'im! diye tâ bütün günâhlarini takrir ve i'tirâf ettigi ve içinde helak olduguna kanâat geldigi zaman Allah:
— (Ey kulum) aleyhindeki bu günâhlari dünyâda halktan gizledim. Bu gün de senin lehine bunlari magfiret ediyorum! buyurur.
Ve mü'minin hasenat defteri (sagindan) kendisine verilir.
Kâfirlere, münafiklara gelince (onlar için de peygamberlerden, meleklerden birçok) sâhidler: îste bunlar RabbHerine karsi (ortak uydurarak) yalan söyleyenlerdir. Haberiniz olsun ki, A ilah Jin la 'neti (o) zâlimlerin üzerine olsun derler" [5].

3- Bâb:

'Müslüman müslümâna zulmetmez ve onu tehlikede birakmaz".

3-.....Salime de Abdullah ibn Umer (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) söyle buyuTdu: "Müslüman müsiümânin (dîn) kardesidir. Müslüman müslümâna zulmetmez, müslümân müslümâni (tehlikede ve musibette) terk de etmez. Her kim müslim kardesinin hacetinde bulunursa Allah da onun hacetini yerine getirir. Her kim bir müslümândan bir keder (bir darlik) giderip onu ferahlatirsa, Allah da onun kiyamet gününün kederlerinden bir kederini giderip ferahlatir. Her kim bir müslümâni (dünyâdaki ayibindan) örterse, Allah da onu kiyamet gününde örter" [6].

4- Bâb:

"Kardesine zâlim iken de, mazlum iken de yardim et**.

4-.....Humeyd et-Tavîl, Enes ibn Mâlik'ten isitmistir. Enes (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S): "Sen kardesine ister zâlim olsun, ister mazlum olsun; yardim et" buyurdu.

5-.....Enes (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "(Ey mü'min, sen mü'min) kardesine zâlim iken de, mazlum iken de yardim et" buyurdu. •
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Su mazlum olan kisiye yardim edebiliriz.Fa kat o zâlime nasil yardim ederiz? diye sordular.
Rasûlullah:
— "Zâlimin iki elinin üstünü tutarsin (yânî onu zulümden men' edersin)" buyurdu [7].

5- Mazluma Yardim Babi

6-.....el-Es'as ibn Suleym dedi ki: Ben Muâviye ibn Suveyd'den isittim; o söyle dedi: Ben el-Berâ ibnu Âzib(R)'den isittim; o: Peygamber (S) bize yedi sey emretti ve yedi seyden de nehyetti, deyip emrettigi seyler olarak sunlari zikretti: *.Hastayi ziyaret etmek,2. Cenazeyi arkasi sira ta'kîb edip cenaze namazini kilmak,3. Aksiran kimseye Elhamdu lillâhi derse ona karsi Yerhamukellâhu {= Allah sana merhamet eylesin) demek, 4. Selâm almak,5. Zulmedilmise yardim etmek,6. Da'yetçinin hayirli da'vetine icabet etmek,7. Verilen sözü, edilen yemini reddetmeyip kabul etmek ve dönmemektir [8].

7-.....Ebû Mûsâ (el-Es'ârî -R)'dan (söyle demistir): Peygamber (S) "Mü'minin mü'mine dayanismasi, parçalari birbirine baglayip kuvvetlendiren bina gibidir" buyurdu ve (bu dayanismayi göstermek için) parmaklari arasini birbirine yaklastirdi [9].

6- Zâlimden Intikaam Almak Babi

Çünkü zikri ulu olan Allah'in su sözleri vardir: "Allah çirkin sözün alenen söylenmesini sevmez. Zulme hA ugrayanlar baska. Allah her seyi isitici, hakkiyle bilicidir" (en-Nisa: 148) [10].
"O müzminler ki, kendilerine tegallüb ve zulüm vâki' oldugu zaman elbirligiyle yardimlasip intikaam alirlar" (es-Sûrâ: 39).
Ibrâhîm en-Nahaî söyle demistir:
Selef, müslümânlara bir tecâvüz vukuunda müslümânlarin mütecaviz bacjî tarafindan zelîl kilinmalarini çirkin görürlerdi. Düsmani tepelemeye muktedir olunca da mazideki kötülüklerin hesabini sormayip affederlerdi [11].

7- Mazlumun Zâlimi Affetmesi Babi

Çünkü Yüce Allah'in su kavilleri vardir: "Eger bir hayri açiklar veya onu gizlerseniz, yâhua fenaligi da affederseniz, sübhe yok ki Allah çok bagislayicidir; herseye hakkiyle kaadirdir" (en-Nisâ: 149)[12] "Kötülügünün karsiligi ona denk bir kötülükfbir misillemejdir. Fakat kim affeder, barisi saglarsa mükâfati Allah'a âiddir. Sübhe yok ki, o Allah zâlimleri asla sevmez. Kim kendine (yapilan) zulmün ardindan her hâlde hakkini alirsa, artik bunlar aleyhinde (mes'ûliyete) bir yol yoktur. O yol ancak insanlara zulmetmekte, yeryüzünde haksiz olarak tegallübe kalkmakta olanlara karsidir. Iste bunlar; bunlarin hakki pek acikli .. bir azâbdir. Bununla beraber kim sabreder, (suçlari) örterse (bagislarsa), iste bu sübhesiz ve elbet azm olunacak islerdendir. Allah kimi sasirtirsa, bundan sonra onun hiçbir koruyucusu yoktur. O zâlimleri göreceksin ki, onlar azabi gördükleri zaman (dünyâya) geri dönmeye bir yol var mi, diyeceklerdir" (es-sûrâ: 40-44) [13]:

8- Bâb:

'Zulüm, kiyamet gününde zulmetlerdir".

8-.....Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S): "Zulüm, kiyamet gününde zulmetlerdir" buyurdu [14].

9- Mazlumun Duasindan Korkulmasi Ve Sakinilmasi Babi

9-.....Ibn Abbâs(R)'tan (söyle demistir): Peygamber (S) Muâz ibn Cebel'i (onuncu hicret yilinda) Yemen'e vâlî ve muallim olarak gönderdi ve:
— "Ey Muâz! (Âsî olsa bile) mazlumun duasindan sakin. Çünkü mazlumun duasi ile Allah arasinda (icabeti men' edici) hiçbir engel yoktur" buyurdu [15].

10- Üzerinde Haksiz Alinmis Birsey Bulunan Kimse, Bu Seyi Hakk Sahibine Halâl Ettirmege Kalksa, (Halâl Ettirmenin Sahîh Olmasi Için) Yaptigi Zulmü Beyân Eder Mi (Yâhud Etmez Mi) Babi

10-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Üzerinde (bir dîn) kardesinin nefsineyâhud malina tecâvüzden dogmus bir hakk bulunan kimse, dînâr ve dirhem bulunmayacak (kiyamet güniin)den evvel, bugün dünyâda mazlumdan o hakki bagislamasini istesin. (Halâllasilmadigi takdirde) zâlimin sâlih ameli bulunursa, ondan zâlimin zulmü mikdâri alinir (da mazluma verilir). Eger zâlimin haseneleri bulunmazsa, mazlumun seyyielerinden alinip zâlim üzerine yükletilir" [16].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Ismâîl ibn Ebî Uveys: Mak-burî ancak kabirler tarafina inmis oldugu için bu isimle isimlendirildi, dedi.
Ebû Abdillah dedi ki: Ve seneddeki Saîd el-Makburî (123), Leys ogullari'nin âzâdlisidir. O Saîd [17]

ibnu Ebî Saîd'dir. Ebû Saîd'in ismi ise Keysân'dir .

11- Bâb: Mazlum, Zulmünden Dogan Hakkini Zâlime Halâl Kildiginda, Artik O Hakka Dönme Yoktur

(Hakkin ma'lûm olmasi yâhud cevaz veren indinde mechûl olmasi müsavidir.)

11-.....Âise(R)'den: "Eger bir kadin kocasinin uzaklasmasindan (yatagini terketmesinden, nafakasinda ihmâl göstermesinden) yâ-hud (herhangi bir suretle kendisinden) yüz çevirmesinden endîse ederse, sulh ile aralarini düzeltmekte ikisine de vebal yoktur. Sulh daha hayirlidir... " (en-Nisâ: 128).
Âise dedi ki: Bir adamin nikâhinda bir kadin olur, adam o kadinla (kadinin yasliligindan veya ahlâkinin kötülügünden dolayi) sohbeti çogaltmak istemez, ondan ayrilmayi ister hâldedir. Kadin adama: Ben sana zevcelik haklari hususundaki hakkimi halâl ediyorum, beni bosamadan yatagimda beni terkedebilirsin, der. Iste bu âyet bunun hakkinda inmistir [18].

12- Bâb: Bir Kimse Diger Bir Kimseye Hakkini Tam Almak Hususunda Izin Verdigi Yâhud Halâl Kildigi, Fakat Izin Verilenin Veya Halâl Kilinanin Mikdârini Beyan Etmedigi Zaman? [19]

12-..... Sehl ibn Sa'd es-Sâidî(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah'a içilecek birsey getirildi. Kendisi bundan (bir mikdâr) içti. Saginda bir genç vardi. Solunda da yaslilar bulunuyordu. Bu vaziyette Rasûlullah (S) o gence:
— "Ey genç! Kalan içecegi su yaslilara vermeme bana izin verir
misin?" diye sordu. Genç sahâbî:
— Hayir vallahi yâ Rasûlallah! Senden gelen nasibimi hiçbir kimseye ihsan edemem, dedi.
Bu cevâb üzerine Rasûlullah o içecegi gencin elinin içine kuvvetle koydu [20].

13- Bir Arâzî Parçasini Haksiz Zabtedenin Günâhi Babi

13-..... Saîd ibn Zeyd (R) söyle demistir: Ben RasûluIlah(S)'dan isittim: "Kim arzdan bir parça yeri haksiz zabtederse (kiyamet gününde) yerin yedi kati halka gibi onun boynuna geçirilir" buyuru-yordu [21].

14-.....Ebû Seleme ibn Abdirrahmân ibn Avf, kendisiyle kavminden bâzi kimseler arasinda bir husûmet meydana geldigini, bu husûmeti Âise'ye arzettigini, Âise'nin de ona sunlari söyledigini tahdîs
edip söyledi:
— Yâ Ebâ Seleme, yer(gasbetmek)den çekin. Çünkü Peygamber (S): "Kim baskasinin arzindan bir karis mikdâri (bir yere) tecâvüz ederse, kiyamet gününde yedi kat yerden (isabet eden toprak) o

mütecaviz zâlimin boynuna halka gibi geçirilir" buyurdu [22].

15-.....Bize Abdullah ibnu'l-Mubârek tahdîs edip söyle dedi:
Bize Mûsâ ibn Ukbe, Sâlim'den; o da babasi Abdullah ibn Umer(R)'den tahdîs etti. O söyle demistir: Peygamber (S): "Kim haksiz olarak (baskasina âid) yerden birsey gasbedip alirsa, kiyamet gününde o gasbedilen arazî ile yedi kat yere batirilir" buyurdu [23].
el-Firabrî dedi ki: Ebû Ca'fer ibn Ebî Hatim söyle dedi: Ebû Abdillah el-Buhârî: Bu Ibn Umer hadîsi, Abdullah ibnu'I-Mubârek'in Horasan'daki kitabinda yoktu. Onu Ibnu'I-Mubârek Basra'da hadîs tâliblerine ve râvîlerine yazdirdi, demistir [24].

14- Bâb: Bir Insan Diger Insana Birsey Hakkinda Izin Verdiginde, 0 Sey Caiz Olur

16-.....Bize Su'be, Cebele'den tahdîs etti (o, söyle demistir):
Biz Medîne' de bâzi Iraklilar'la bulunuyorduk. O sirada bize bir kitlik isabet etmisti. Ibnu Zubeyr de bize hurma yediriyordu. Biz hurma yedigimiz sirada yanimizdan Ibnu Umer geçerdi; (bâzi Iraklilar'in açlik sebebiyle hurmayi ikiser ikiser yedigini görürdü de) bize: "Ra-sûlullah (S) hurmayi bir lokmada çiftleyerek yemekten nehiy buyurdu. Meger ki sizden biriniz mü'min kardesine öyle çift yemeye izin vermis ola" der idi [25].

17-.....Ebû Mes'ûd(R)'dan (söyle demistir); Ensâr'dan Ebû Suayb denilen bir adamin et saticisi bir hizmetçisi vardi. Ebû Suayb, Peygamber'in yüzünde açligi gördügü hâlde ona hitaben: "Benim için bes kisilik yemek yap. Belki ben besin besincisi olarak Peygamber'i da'vet edecegim" dedi. Akabinde Peygamber'i da'vet etti. Sonra o da'vetlilere ev sahibinin da'vet etmedigi bir adam takilip geldi. Peygamber da'vet evine gelince, Ebû Suayb'a: "Bu zât bize tâbi' olup geldi. Sen buna izin veriyor musun?" dedi. Ebû Suayb: Evet (izin veriyorum, buyursun), dedi [26].

15- Yüce Allah'in "Hâlbuki O Düsmanlarin En " (El-Bakara: 204) Kavli Bâbî [27]

18- Bize Ebû Âsim, Ibn Cureyc'den; o da Ibn Ebî Muleyke'-den; o da Âise(R)'den tahdîs etti. Peygamber (S): "Muhakkak ki erkeklerin Allah'a en sevimsizi, düsmanlikta gaddar bulunandir" buyurmustur [28].

16- Batilligi Bildigi Halde, Batil Bir Is Hakkinda Çekisen Kimsenin Günâhi Babi

19-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Bana Urve ibn Zubeyr haber verdi. Ona daÜmmü Seleme'nin kizi Zeyneb; ona da Peygamber'in zevcesi olan annesi Ummü Seleme, Rasûlullah'tan söyle haber vermistir: Ra-sûlullah, Ümmü Seleme odasinin kapisi önünde siddetli bir kavga isitti de onlara dogru çikti ve söyle buyurdu: "Sübhesiz ben (de sizin gibi) bir insanim. Zaman olur ki bana (sizden

iki) hasim gelir de, bâziniz (haksizken) bâzinizdan daha düzgün konusmus olabilir; ben de o düzgün sözleri dogru sanarak onun lehine hükmedebilirim. Binâenaleyh kimin lehine bir müslimin (veya gayri müslimin) hakki ile hükmet-timse, (bilsin ki) bu hakk atesten bir parçadir, Ister onu alsin, ister biraksin" [29].

17- Çekistigi Zaman Fâcirlik (Yalancilik, Fâsiklik Ve Âsîlik) Yapan Kimsenin Günâhi Babi

20-..... Abdullah ibn Amr(R)'dan: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Dört huy her kimde bulunursa (hâlis) münafik olur; yâ-hud bu dörtten bir huy bulunursa, onu birakincaya kadar kendisinde münafikliktan bir haslet mevcûd olur: Söz söyledigi zaman yalan söyler, va'd ettiginde va'dinden döner, muahede yaptiginda yaptigi ahdi tutmaz, husûmet (ve murafaa) yaptigi zaman haktan ayrilir" [30].

18- Hakkina Tecâvüz Edilen Mazlumun, Zâliminin Malini Buldugu Zaman (Hâkimin Hükmü Olmaksizin) Zâlimin Malindan Bizzat Hakkini Almasi Babi [31]

Ibn Sîrîn de: Mazlum, kendi mali kadar alir, demis ve su âyeti okumustur:
"Eger herhangi bir ceza ile mukaabele edecek olursaniz, ancak size uygulanan ukubetin misillemesiyle ceza yapin (Sabr ederseniz, and olsun ki bu tahammül edenler için elbet daha hayirlidir)" (en-Nahi: 126) [32].

21-..... ez-Zuhrî söyle dedi: Bana Urve tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Utbe ibnjlabîa'nin kizi Hind bir kerre Rasûlullah'in huzuruna geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz Ebû Sufyân çok siki, cimri bir kimsedir. Ona âid olan maldan ailemize yedirmemde bana bir günâh olur mu? dedi.
Rasûlullah (S):
— "Ör/en bir ailenin yiyebilecegi mikdâr ile aile halkini yedirmende sana bir günâh yoktur" buyurdu [33].

22-.....Ukbe ibn Âmir (R) söyle demistir: Biz bir kerre Peygamber'e:
— Sen bizi (seriyye hâlinde gazaya) gönderiyorsun. Biz de (bazen) bir kavmin yurduna iniyoruz ki, onlar bize misafirperverlik yapmiyorlar. Bu hususta ne re'y edersiniz? diye sorduk.
Rasûlullah (S):
— "Siz bir kavmin menziline inmek istediniz de size misafire yakisacak seyler emredilirse (yânî güzel kabul gösterilirse) bu ikrami kabul ediniz. Sayet ikram yapmayip çekinirlerse, onlardan (yânî onlarin malindan) misafir hakkini aliniz" buyurdu [34].

19- Sakîfeler (Yânî Sofalar) Hakkinda Gelen Seyler Babi [35]

Peygamber (S) ve sahâbîleri Benû Sâide sofasinda oturdular [36].

23-.....Ibn Abbâs söyle haber vermistir: Umer ibnu'l-Hattâb (R) söyle dedi: Allah, Peygamberi'ni vefat ettirdigi zaman Ensâr, Benû Sâide sofasinda toplanmislardi. Ben bunu isitince Ebû Bekr'e (Ebû Ubeyde'yi kasdederek):
— Bizimle (Ensâr kardeslerimizin yanma) gitseniz! dedim.
Akabinde üçümüz Benû Sâide sofasmdaki Ensâr topluluguna gittik [37]

20- Bâb:

Bir komsu, evinin duvarina öbür kumsusunu bir agaç (basi) koymaktan men' etmez" [38]

24- Bize Abdullah ibnu Mesleme, Mâlik'ten; o da Ibn Sihâb'-dan; o da el-A'rac'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den olmak üzere tah-dîs etti. Rasûlullah (S): "Bir komsu, (evinin) duvarina öbür komsusunu bir agaç (basi) koymaktan men' edemez" buyurmustur.
(Bu hadîsi, Ebû Hureyre yanindakilere rivayet edince, isitenler bunu uzak sayip baslarini yere dogru egmislerdi.)[39] Sonra Ebû
Hureyre:
— Bana ne oluyor ki, sizleri ben bu makaaleden, yâhud bu sünnetten yüz çeviriciler olarak görüyorum! Vallahi ben evin duvarina konulacak hatil basini sizin omuzlariniz arasma korum emin olunuz, demeyi sürdürmüstür [40].

21- Yola Sarâb Dökülmesi Babi

25-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle dedi: Ben Ebû Talha'nin evinde bir içki meclisinde içki dagiticilik yapiyordum. O gün onlarin sarâbi (hurma korugu ve hurmadan yapilip) fadîh denilen içki idi. Derken Rasûlullah bir nidâciya emretti, o da "Haberiniz olsun ki sarâb haram kilinmistir" diye nida ediyordu. Enes dedi ki: Ebû Talha bana:..
— Çik, sarâblari dök! dedi. Ben çikip sarâblari döktüm.
Enes dedi ki: Medine sokaklarinda su gibi sarâb akti. Bu sirada topluluktan bâzisi:
— (Uhud günü) bir topluluk karinlarinda sarâb oldugu hâlde öldürüldüler (bunlar ne olacak)? dediler.
Bunun üzerine Allah su âyetleri indirdi:
"îmân edip de güzel amellerde bulunan kimseler, bundan sonra sakindiklari ve îmânlarinda sebat ile iyi iyi islere devam ettikleri, sonra takvalarinda ve îmânlarinda rusûh bulduklari, sonra bu takva ile beraber her yaptigim güzel yapan ihsan mertebesine erdikleri takdirde (haram kilinmazdan evvel) tattiklarinda üzerlerine bir suç yoktur. Allah güzel hareket edenleri sever" (ei-Miide: 93) [41].

22- Evler Önünde Genis Avlular Edinmek Ve Buralarda Oturmanin Hükmü; Bir De Yollar Üzerinde Oturmanin Hükmü Babi

Ve Aise söyle dedi:
Ebû Bekr (Mekke'de) evinin önünü (tasla çevirip) bir mescid edinmisti. Orada açiktan namaz kilardi, Kur'ân okurdu. Müsriklerin kadinlari ve ogullari birbirlerini ite kaka kalabalikla onun yanina toplanip, onu hayretle seyrederlerdi. Bu sirada Peygamber (S) de Mekke'de idi (Henüz Medine'ye hicret etmemisti) [42].

26-..... Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den: Peygamber (S):
— "Yollar üzerinde oturmaktan sakininiz" buyurdu.
Sahâbîler:
— Bizim için bundan ayrilma yoktur. Çünkü yollar bizim meclislerimizdir, oturma yerlerimizdir; oralarda biz islerimizi konusuruz, dediler (ve müsâade dilediler).
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Madem ki sizin için herhalde oturmak zarureti vardir, o hâlde
yola hakkini veriniz" buyurdu. Sahâbîler:
— Yolun hakki nedir? dediler.
Rasûlullah:
— "(Haramdan) göz yummak, halka ezâ vermekten çekinmek, selâm verenin selâmini almak, iyilikle emretmek, kötülükten nehyetmektir" buyurdu [43].

23- Kendileriyle Ezâ Duyulmadigi Takdirde Yollar, Üzerinde Kuyular Kazmanin Hükmü Babi

27-.....Ebû Salih es-Semmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: etBir adam bir yolda yürüdügü sirada susuzluk kendisine siddetle basti. Derken bir kuyu buldu. Hemen kuyuya indi ve suyundan içti. Sonra çikti. Orada bir köpek ile karsilasti ki, hayvan susuzluktan dilini çikarip soluyor\ yas topragi yiyordu. Bu yolcu adam (kendi kendine): Yemîn olsun bana erismis olan susuzlugun benzeri bu köpege de erismistir, dedi ve kuyuya indi, ayakkabisinin içine su doldurdu, köpegi suladi. Bu amelinden dolayi Allah bu kulunu övdü ve onu magfiret eyledi".
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah, hayvanlar(i sulamak)da bize de ecir var midir? dediler.
Rasûlullah:
— "Her yas ciger sahibini sulamakta ecir vardir1* buyurdu [44].

24- Ezayi Gidermek Babi

Ve Hem mâm ibn Münebbih, Ebû Hureyre'den söyledi. Peygamber (S): "Yoldan eziyet verici seyi gidermen bir sadakadir" buyurmustur [45].

25- Evlerin Damlarinda, Üstlerinde Ve Diger Yerlerde Öteki Evlere Yukaridan Bakan Ve Yukaridan Bakmayan Yüksek Oda Ve Teraslar Babi

28-.....Usâmeibn Zeyd (R) söyle dedi: Peygamber (S) bir defasinda Medine'nin yüksek evlerinden yüksek bir köske bakti da sonra: "Sizler benim görmekte oldugum seyleri görüyor musunuz? Ben evlerinizin aralarina dökülen fitne ve felâket yerlerini, siddetli yagmur sellerinin açtigi yarlar gibi (gözümle) görüyorum" buyurdu [46].

29-.....Ibnu Sihâb söyle demistir: Bana Ubeydullah ibnu Abdillah ibn Ebî Sevr, Abdullah ibn Abbâs(R)'tan haber verdi. O söyle demistir: Allah'in haklarinda "Eger her ikiniz de Allah 'ö tevbe ederseniz ne iyi, çünkü ikinizin de kaibleriniz egrildi..." (et-Tahrîm: 4) buyurdugu, Peygamber'in zevcelerinden ikisinin kim oldugunu Umer'den sormaya hirslanir dururdum. Nihayet onun beraberinde hacc yaptim. Dönerken yolun bir yerinde Umer sapti. Ben de deriden bir su kabi ile onun beraberinde yoldan saptim. Umer halâya gitti, nihayet benim yanima geldi. Ben de ellerine o su kabindan döktüm, o da ab-dest aldi. Ben:
— Ey Mü'minlerin Emîri! Peygamber'in zevcelerinden o iki kadin kimdir ki, Allah onlar için *'Eger ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz ne iyi, çünkü ikinizin de kaibleriniz egrildi..." buyurmustur? diye sordum.
Umer bana:
— Hayret ederim sana ey Abbâs oglu! [47] (Onlar) Hafsa ile Âi-se'dir, dedi.
Sonra Umer hadîse yönelip onu sevkederek söyle dedi:
— Ben Ensâr'dan bir komsum ile beraber Benû Umeyye ibn Zeyd yurdunda (oturuyor) idim. Bu yurt Medine'nin Avâlî denilen sem-tindedir. (Birsey ögrenmek ümidiyle) Peygamber'in yanina nevbetle-se inerdik. Bir gün o iner, bir gün ben inerdim. Ben indigim zaman o gün vahiy ve diger seylere dâir (ne duyarsam) haberini komsuma getirirdim. O da indigi zaman böyle yapardi. Ve biz Kureys toplulugu, kadinlara galebe ediyorduk. Medine'ye Ensâr üzerine geldigimizde bir de gördük ki onlar, kadinlari erkeklerine galebe eder bir kavim [48]. Derken bizim kadinlarimiz, Ensâr kadinlarinin edebinden almaya basladilar. Bir gün ben karima karsi bagirdim; o da bana ce-vâb verdi. Ben onun bana söz döndürüp cevâb vermesinden hoslanmadim; azarladim. Bunun üzerine o, sunlari söyledi:
— Benim sana karsi mirildanmami niçin münâsib görmüyorsun? Vallahi Peygamber'in zevceleri bile O'na karsi mirildaniyorlar ve birisi o gün geceye kadar Peygamber'in yanma ugramiyor! dedi.
Karimin bu sözleri beni ürküttü. Ben:
— Onlardan kim bunu yaparsa perîsân olur; büyük günâh islemis olur, dedim.
Sonra elbisemi üzerime topladim, yâni giyindim ve Hafsa'nm yanina girdim. Ve ona:
— Ey Hafsa! Sizlerden herhangi biriniz bütün gün tâ geceye kadar Allah Elçisi'ne darginlik eder

mi? dedim.
O:
— Evet, dedi.
Ben:
— O kadin perîsân olmus ve zarar etmistir. Herbiriniz kendine Allah'in» Rasûlü'nün öfkesinden dolayi öfke etmesinden emîii mi bulunuyor? Bu yüzden helak olursunuz. Sen Allah'in Rasûlü'ne karsi çok istekte bulunma, O'na karsi herhangi birsey hususunda söz döndürme yarisma girisme, O'na darihp O'ndan ayri durma. Bir ihtiyâcin meydana çikarsa O'nu benden iste. Ve sakin arkadasinin, Rasûlullah'a senden daha güzel ve daha sevgili olmasi da seni aldatmasin (Umer, Âise'yi kasdediyor).
Ve biz o sirada: "Gassânhlar bize (karsi) gaza etmek için atlarini nallatiyorlarmis" diye havadis aliyorduk. Arkadasim kendi nevbe-tinde Peygamber'in yanina indi ve yatsi vaktinde döndü. Kapima siddetli bir vurusla vurdu, ve:
— O uyuyor mu? dedi.
Ben korktum ve hemen onun yanina çiktim. O:
— Büyük bir is meydana geldi, dedi.
Ben:
— Nedir o; Gassânîler mi geldi? dedim.
— Hayir, fakat ondan daha büyük ve daha uzun: Rasülullah (S) kadinlarim bosamis, dedi.
Umer dedi ki: Hafsa istegine ulasmadi ve ziyana ugradi. Ben bunun yakinda olacagim zannediyordum. Elbisemi üzerime topladim ve Peygamber'le beraber sabah namazini kildim. Peygamber, birkaç basamakla çikilir kendisine âid bir mesrubeye ("serbetlik" denilen sekili bir hücreye) girdi ve orada yalniz kaldi.
Ben Hafsa'nm yanina girdim, gördüm ki agliyor. Ben:
— Seni .aglatan nedir? Beri seni sakindirmis degil miydim? Ra-sûlullah sizleri bosadi mi? dedim.
Hafsa:
— Bilmiyorum. O, iste tâ su mesrubede, dedi.
Bunun üzerine mescide çiktim ve minberin yanina geldim. Gördüm ki, minber etrafinda bir takim kimseler var; bâzilari agliyorlar. Yanlarinda biraz oturdum. Sonra vicdânimdaki duygum bana gale-be etti. Peygamber'in içinde bulundugu o mesrubeye geldim. Ve Pey-gamber'in siyah usagina:
— Umer için izin iste! dedim.
Içeriye girdi, Peygamberce konustu. Sonra çikti ve:
— Seni Peygamber'e söyledim; birsey demedi, dedi.
Oradan ayrildim, nihayet mescidde minberin yanindaki toplulugun beraberinde oturdum. Sonra yine vicdanimda hissettigim sey bana galebe etti. Usaga geldim. O evvelki gibi söyledi. Ben yine min-berin yanindaki toplulugun beraberinde oturdum. Sonra yine vicdanimda hissettigim sey bana galebe etti. Tekrar usaga geldim. Ve:
— Umer için izin iste! dedim.
Usak bir öncekinin benzerini söyledi. Ben de döndüm, giderken baktim, usak beni çagiriyor:
— Rasûlullah sana izin verdi, dedi.
Bunun üzerine huzuruna girdim. Baktim ki, Rasûlullah bir hasirin kumlan üzerine yan yatmis, kendisiyle hasir arasinda bir dösek yok, kumlar vücûdunun yan tarafinda iz yapmis; kendisi, içi

hurma lîfi doldurulmus deriden bir yastiga dayanmis idi. Kendisine selâm verdi. Sonra ayakta dikelerek:
— Kadinlarini bosadin mi? dedim. Gözünü bana dogru yükseltti de:
— "Hayir", dedi.
Sonra ben yine ayakta dikelerek (Rasûlullah hosnûdluga dönüyor mu, yâhud O'nun kalbini hos edecek veya öfkesini sâkinlestire-cek bir söz söyleyeyim mi diye) bakmarak, söyle dedim:
— Yâ Rasûlallah! Eger beni düsünürsen, bilirsin ki, biz Kureys toplulugu kadinlara galebe ediyor idik. Sonra bir kavim üzerine geldik ki, kadinlari onlara galebe ediyorlar.
Umer bu sözü söyleyince, Peygamber gülümsedi. Sonra ben söyle dedim:
— Eger beni düsünürsen bilirsin. Ben Hafsa'nin yanma girdim de: Sakin arkadasinin Peygamber'e senden daha güzel ve daha sevgili olmasi seni aldatmasin -Âise'yi kasdediyor-, dedim.
Peygamber bir daha gülümsedi. Ben O'nun gülümsedigini gördügüm zaman hemen oturdum ve gözümü kaldirip evinin içine baktim. Vallahi evin içinde tabaklanmamis üç hayvan derisinden baska gözü döndürecek hiçbir esya görmedim. Bunun üzerine ben:
— (Yâ Rasûlallah!) Allah'a duâ et, ümmetine genislik versin.
Çünkü Farslar ve Romahlar'a genislik verilmis ve onlara dünyâ ihsan olunmus; hâlbuki onlar Allah'a ibâdet etmiyorlar, dedim. Bunu söyleyince dayanmis iken dogruldu da:
— "Sen bir sekk içinde misin? Ey Hattâb oglu! Onlar hosluklari dünyâ hayâtinda pesin verilip geçistirilen birer kavimdir" buyurdu.
Ben de:
— Yâ Rasûlallah, benim için istigfar ediver, dedim.
Iste Peygamber Hafsa Âise'ye açikladigi zaman [49] o sözden dolayi ayrilip inzivaya çekilmis ve kadinlarina küsmüs oldugundan ötürü, bir ay kadinlarin yanina girmeyecegim, demisti. Bu zaman içinde Allah, Peygamberi'ni azarladi (et-Tahrîm-. 1-4). Yirmidokuz gece geçince Rasûlullah, Âise'nin yanina girdi ve Âise ile basladi. Âise O'na:
— (Yâ Rasûlallah!) Sen bizim yanimiza bir ay girmemeye yemîn etmistin. Hâlbuki biz yirmidokuz(uncu) gecenin sabahinda olduk; ben bu geceleri hakkiyle sayiyorum, dedi.
Bunun üzerine Peygamber (S):
— "(Kendisinde yemîn ettigim) ay,yirmidokuzdur; iste bu ay da yirmidokuz oldu" buyurdu.
Âise dedi ki: Müteakiben muhayyer kilma âyeti (ei-Ahzâb: 28-29) indirildi. Peygamber ilk kadin olarak benimle basladi ve söyle dedi:
— "Ben sana bir emir anlatacagim. Cevâb hususunda acele etmemenden dolayi sana bir serzenis yoktur, tâ ki ebeveynine dam-sasin".
Âise dedi ki:
— Kat'î biliyorum ki, ebeveynim bana senden ayrilmami emretmezler.
Sonra Peygamber söyle dedi:
— "Allah söyle buyurdu: Ey Peygamber! Zevcelerine sunu söyle: Eger siz dünyâ hayâtim ve onun zînetini istiyorsaniz» gelin size bosama bedellerini vereyim de, hepinizi güzellikle salivereyim. Yok eger Allahh ve Rasülü'nü ve âhiret yurdunu istiyorsaniz, haberiniz olsun ki A ilah içinizden güzel hareket edenlere pek büyük bir mükâfat hazirlamistir" (el-Ahzâb: 28-29).
Ben de:

— Ay! Ben bunun hakkinda mi ebeveynime danisacagim? Ben elbette Allah'i ve Rasûlü'nü ve âhiret yurdunu isterim, dedim.
Sonra Rasûlullah, bütün kadinlarini böyle muhayyer kildi; onlar da hep Âise'nin dedigi gibi söylediler [50].

30-.....Enes(R)'ten (söyle demistir): Rasûlullah (S) kadinlarindan bir ay ayri kalmaya yemîn etti. Ayagi da yarilmisti. Bu sebeb-le kendisine âid yüksek bir odada oturdu. Akabinde Umer geldi ve:
— Kadinlarini bosadin mi? diye sordu. Rasûlullah:
— "Hayir, lâkin ben kadinlardan bir ay ayri kalmaya yemin ettim" dedi.
Yirmidokuz gece orada kaldi. Sonra o yüksek odadan asagiya indi de kadinlarinin yanina girdi [51].

26- Devesini Mescid Önündeki Tas Dösemelik Üzerine Yâhud Mescidin Kapisina Baglayan Kimse Babi

31-.....Ebu'l-Mütevekkil en-Nâcî tahdîs edip söyle dedi: Ben Câbir ibn Abdiüah'a geldim, o söyle dedi: Peygamber (S) mescide girdi. Ben de deveyi tas dösemeligin kenarina bagladimda O'nun ya-nma girdim. Ve: Deven iste, dedim. Peygamber disari çikti ve deveyi döndürmeye, ona yaklasmaya basladi. "Para da, deve de senindir" buyurdu [52].

27- Bir Kavmin Çöplügü Yaninda Durma Ve Iseme(Nin Cevazi) Babi

32-.....Huzeyfe (ibnu'l-Yemân -R-): Yemîn olsun ben Rasûlullah'i gördüm... dedi; yâhud da söyle dedi: Yemîn olsun Peygamber (S) - bir kerre Ensâr'dan- bir kavmin süprüntülügüne geldi ve ayakta isedi [53].

28- Yolda Bir Dali Ve Insanlara Eziyet Veren Herhangi Birseyi Alip Da Yol Disina Atan Kimse(Nin Sevabi) Babi

33-..... Ebû Hureyre(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Bir adam bir yolda yürüdügü sirada bir diken dali buldu ve onu yoldan aldi. Bundan dolayi Allah o kulu övdü -yâhud bu amelini kabul etti- de onu magfiret eyledi" [54].

29- Bâb: Halkin Gelip Geçecegi Yolun Genisligi Hususunda Ihtilâf Ettikleri -Ki "Mîtâ" Yol Araliginda Olacak Genisliktir- Sonra O Genisligin Sâhibleri Bina Yapmak Istedikleri Zaman, Yol, O Genislikten Yedi Zira' Olarak Birakilir

34-..... Ibn Abbâs'in himayesinde olan Ikrime söyle dedi: Ben Ebû Hureyre(R)'den isittim; o: Arazî sâhibleri genis ve islek umûmî yol (mikdâri) hakkinda ihtilâf edip çekistikleri zaman, [55]

Peygamber (S) yedi zira' olarak hükmetti, dedi .

30- Sahibinin Izni Olmaksizin Birseyi Açiktan Zorla Almak(Tan Nehiy) Babi

Ve Ubâde ibnu's-Sâmit (R): Biz Peygamber(S)'le yagmacilik yapmamaya bey'atlastik, demistir [56].

35-.....Ensâr'dan Abdullah ibn Yezîd (R): Peygamber (S) cebren ve kahren kisinin malini almaktan, (kulak, burun ve dudak kesmek gibi) çirkin ukubet ve ceza uygulamaktan nehiy buyurdu, demistir [57].

36-.....îbn Sihâb, Ebû Bekr ibn Abdirrahmân'dan; o da Ebû Hureyre'den. Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Zinâkâr kisi zina ederken (kâmil bir) mü'min oldugu hâlde zina edemez. îçki içen de içki içerken (kâmil bir) mü'min olarak içki içemez. Hirsiz da çalarken (kâmil bir) mü'min olarak çalamaz. Halkin gözü önünde yagmacilik eden kimse de yagmacilik ettigi sirada (kâmil bir) mü'min olarak çapulculuk edemez" [58].
(Ibn Sihâb dedi ki:) Saîd ibnu'l-Müseyyeb ile Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân, Ebû Hureyre'den; o da Peygamber (S)'den olmak üzere, bundan önceki Ebû Bekr hadîsinin benzerini tahdîs etti. Ancak bunda "Çapulculuk" sözü yoktur.
el-Firabrî söyle dedi: Ben (müellifin kâgidcisi olan) Ebû Ca'fer'in elyazisiyle sunu buldum: Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: "Zina edici zina ederken bir mü'min olarak zina etmez" sözünün tefsiri, îmâni kasdederek, ondan sökülüp koparilir demektir [59].

31- Haçin Kirilmasi Ve Domuzun Öldürülmesi Babi

37-..... ez-Zuhrî tahdîs edip söyle dedi: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb haber verip söyle dedi: Ebû Hureyre (R) Rasûlullah(S)'tan söyle buyurdugunu isitti: "Meryem oglu îsâ sizin içinize, hükmünde âdil bir hâkim olarak inmedikçe, salibi kirmadikça, domuzu öldür-medikçe, cizye vergisini kaldirmadikça ve mal hiçbir kimse kabul etmeyecek derecede dolup tasincaya kadar kiyamet kopmaz" [60].

32- Bâb: Içinde Sarâb Bulunan Küpler Kirilir Mi?

Yâhud sarâb tulumlari yirtilir mi? Birisi bir put yâhud bir haç yâhud bir tanbûr yâhud tahtasiyle faydalanilmayan birsey kirsa (hükmü nedir; tazmîn eder mi, yâhud caiz olur mu)? [61]
Meshur Kaadi Surayh'a kirilmis bir tanbûr da'vâsi getirildi de, Surayh o hususta birseyle hükmetmedi (yânî kiricisina bir borçla hükmetmedi) [62].

38-.....Seleme ibnu'l-Ekva'(R)'dan (söyle demistir): Peygamber (S), Hayber gazvesinde

tutusturulmus bir takim atesler gördü.
— "Bu atesler ne üzerine yakiliyor?" diye sordu.
Sahâbîler:
— Evcil esekler(in etleri) üzerine, dediler.
Peygamber:
— "O etleri dökünüz, kaplari kiriniz!" buyurdu.
Sahâbîler:
— Etleri döküp kaplari yikasak olmaz mi? dediler.
Peygamber:
— "Kaplari yikayiniz!" buyurdu [63]
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Ismâîl ibn Ebî Uveys, elifin nasbi ve nûn harfiyle "el-H umuru'1-Enesiyye" seklinde söyler idi [64].

39-..... Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Mekke'nin fethi günü Peygamber (S) hareme girdi. Hâlbuki Ka'be'nin etrafinda ibâdet için dikilmis, (kursunla tutturulmus) üçyüzaltmis put vardi. Peygamber elindeki deynekle bunlara dürtüyor ve: "Hakk geldi, bâtil zeval buldu. Sübhesîz ki bâtil dâim zeval bulucudur" (ei-isrâ: 8i) âyetini okuyordu [65]

40-..... Âise(R)'den: Âise kendisine âid olan bir masa veya raf üzerine, üstünde canli hayvan resimleri bulunan bir perde edinmisti. Peygamber (S) onu söküp yirtti. Âise de bu yirtik perdeden iki küçük topan yastik yapti. Bu iki yastik evde bulunurdu da Peygamber bunlarin üzerine oturur idi .

33- Mali Önünde Dögüsen Kimse Babi

41-..... Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Mali(n\ muhafaza) ugrunda öldürülen kimse sehîddir" [66].

34- Bâb: Bir Kimse Bir Çanak Yâhud Baskasina Âid Olan Herhangi Birseyi Kirdigi Zaman (Onun Benzerini Mi, Yâhud Bedelini Mi Öder)?

42-.....Enes(R)'ten (söyle demistir): Bir haci Peygamber kadinlarindan bâzisinin yaninda bulunuyordu.Bu sirada Mü'minlerin Analari'ndan birisi bir hizmetçisi ile içi yemek dolu bir çanak göndermisti. (Belki Âise) bir eliyle çanaga vurdu ve çanagi kirdi (Çanak kirilip ikiye bölündü). Peygamber hemen iki parçayi birlestirdi ve yemegi tekrar içine koycfu. Ve orada bulunanlara: "V/ymiz/"buyurdu. Onlar yemegi bitirinceye kadar elçi olan hizmetçiyi ve kirik çanagi alikoydu. Sonra yerine saglam bir çanak verdi de kirik çanagi alikoydu [67].
Ve Ibnu Ebî Meryem dedi ki: Bize Yahya ibn Eyyûb haber verip söyle dedi: Bize Enes, Peygamber [68]

(S)'den tahdîs etti .

35- Bâb: Bir Sahis Diger Sahsa Âid Bir Duvari Yiktigi Zaman Onun Benzerini Bina Etsin

43-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle anlatti: "Israil ogullan içinde Cureyc denilen (ruhban) bir adam vardi. Cureyc (bir kerre savmiasmda) namaz kilarken annesi geldi ve onu çagirdi. Cureyc anasina cevâb vermekten çekindi. Anama cevâb mi vereyim, yâhud namaza devam mi edeyim deyip tereddüd etti. (Anasi onu üç defa çagirdigi hâlde namaza devam etti.) Sonra anasi ona geldi ve:

— Yâ Allah! Bu ogluma fahise kadinlarin yüzlerini göstermedikçe onun canini alma! diye ilendi.

Cureyc savmiasmda bulundugu sirada bir kadin gelip, ben Cu-reyc'i muhakkak bir fitneye düsürecegim dedi ve kendini Cureyc'e arzetti ve onunla konustu. Cureyc zina teklifini kabul etmeyince, bu kizgin kadin bir çobana gitti ve kendini ona teslim etti. Kadin bu cinsî temastan bir oglan dogurdu. Kadin bu çocugun Cureyc'den oldugunu söyledi. Bunun üzerine halk Cureyc'e geldiler ve savmiasini yiktilar, kendisini asagiya indirdiler, sövdüler. Cureyc abdest alip namaz kildi. Sonra çocugun yanina geldi ve:

— Ey ogul, senin baban kimdir? diye sordu.

Çocuk:

— Çobandir, diye cevâb verdi.

Bu garîb hâdiseyi gören halk Cureyc'e:

— Senin savmiam altindan yapacagiz, dediler.

Cureyc:

— Hayir, ancak eskisi gibi çamurdan yapiniz, dedi [69]

---

[1] el-Mezâ!im, el-Mazlime'nm cem'idir, ikinci bâbdan mîmli masdardir.

ez-Zuim, lügatte cevr'dir, sinin geçmektir. Ser'î ma'nâsi, bir seyi lâyik oldugu yerden baska bir yere koymaktir. Bâzilari zulmü "Baskasinin mülkünde sahibinin izni olmayarak tasarruftur" diye ta'rîf etmislerdir.

el-Mazlirne, sahibinden haksiz olarak alman seyin ismidir de denilmistir ki, tazallüm edilen seyden Ibarettir.

Müellif Basâir'de demistir ki, zulm maddesi zulmetten alinmistir; bir seyi kendi yerinden baska yere koymak ma'nâsinadir. Yazilan bu koyus' ya ziyâde ile, ya noksan ile, ya vaktinden, ya mekânindan sapmakla olur. Ve zulm üç türlü olur: Biri insan ile Yüce Allah arasinda olur. Bunun en büyügü küfr, sirk ve nifaktir. Ikincisi zâlim ile insanlar arasinda olur. Üçüncüsü zâlim ile kendi nefsi arasinda olur. Kaldi ki zulmün bu üç nev'i de hakikatte kisinin kendi kendisine zulmetmesidir. Zâlim bir zulme giristiginde evvelâ kendi nefsine zulmetmis olur. Nitekim " jjjk .^JS\ yir ^3'j IB '?+&• Uj = Onlara Allah zulmetmedi; fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlardi" (en-Nahl: 33) âyeti bunu nuik

etmektedir (Kaamûs Ter.)

eI-Gasb; lügatte bir seyi zulmen almaktir; alinan sey ister mal olsun, ister baska bir hakka tecâvüz olsun. Seriat istilahinda ise "Gasb, kiymeti hâiz olan muhterem bir mali sahibinin izni olmaksizin gizlice degil, açiktan almaktir (Seyyid Serîf, el-Ta'rîfât).

[2] Buradaki tefsirleri el-Feryâbî, Mücâhid'den tahrîc etmistir. Bu lûgatçilerin çogunun tefsiridir. Hevâ lügatte yerle gök arasindaki bosluga denildigine göre, o gün de zâlimlerin asiri hayret ve dehsetten akillari bas-^ lanndan gidip birsey düsünmeyerek gönülleri bombos kalacak demek oluyor. Bu tasvir, Israfil'in sûru üfürmesI üzerine kabirlerinden kalkip hesâb mevkiine gidise âiddir. Bunun su âyetlerde de bir tasviri vardir:

"... O da'vet edicinin, görülmemis, taninmamis bir seye da'vet edecegi gün, gözleri zelîl ve hakîr olarak hepsi de çivgin çekirgeler gibi kabirlerden çikacaklar, o da'vet ediciye (boyunlarini uzatip) kosarak. (Içlerinden) kâfir olanlar (söyle) diyecekler; Bu çok sarp bir gün" (el-Kamer-. 6-8).

[3] Buhârî bu hadîsi Rikaak Kitâbi'nda da getirmistir. Bâzi âlimler bu hadîsin zahirinden iki sirat oldugu görüsüne gitmisler; diger bâzilari da bunlarin ayri ayri iki köprü olmayip biri digerinin uzantisi oldugu görüsüne gitmislerdir.Yânî biri cehennem üzerindeki büyük sirat, digeri de cehennem ile cennet arasinda, onun uzantisi olan sirat demislerdir.

Hadîs metnindeki " S^ikî" lâfzi Kusmeyhenî nüshasinda dâd harfi Ile zab-tedilmistir. et-Tekaadî, birbirine hakkini vererek hukûklasmaktir. Cumhurun rivayeti ise seddeli sâd ile " öJ^\£I "dir. Bu da birbiriyle hesâblasirlar demektir ki, Türkçe'de takas ta'bîr olunur. Bu takas muamelesi mü'minlerin kendi aralarinda bizzat ufak tefek haklari sevâb vermek, günâh almak suretiyle takas ve mahsûb ederek küçük günâhlardan arinirlar demek oluyor ki, bu da et-Tekaadî'mn Ifâde ettigi ma'nâya delâlet etmektedir.

Demek ki cennete küçük günâhlardan da arindiktan sonra girilecektir. Bunu te'yîd eden bir hadîs: "Cennet ehlinden hiçbirinin üzerinde kul hakki oldugu hâlde cennete girmesi halâ! olmaz" (Buhârî, Tevhîd, Câbir'den).

[4]

Bunu tbnu Mende Kitâbu'l-îmân'da senediyle rivayet etmistir. Buhârî'nin bu ta'Iîki sevketmekten maksadi, Katâde'nin Ebû'l-MütevekkiPden tahdîsini açikça belirtmek istemesidir (Ibn Hacer, Aynî, Kastallânî).

[5]

Hadîsin basliga uygunlugu son kismidir. Hadîs basliktaki âyeti açiklamaktadir. Âyetin tamâmi söyledir:

"Allah'a karsi yalan düzenden daha zâlim kimdir? Onlar Rabb'lerine ar-zedilecekler, sâhidler de: îste bunlar Rabb 'lerine karsi yalan söyleyenlerdir, diyecekler. Haberiniz olsun ki, Allah'in la'neti zâlimlerin tepesindedir" (Hûd: 18).

en-Necve, yavasça söz söylemeye denir ki, fisildamak ta'bîr olunur.Ibn Esir de en-Nihâye'dc: Necve isimdir; masdar yerine kaaimdir. Kiyamet gününde Yüce Allah'in mü'min kuluna gizlice hitabidir, demistir.

Bu hadîste râvî Safvân'in "IbnUmer'le ele ele yapisip gittigimiz sirada birisi gelip de necveden sordu. O da söyle rivayet etti" seklindeki durum beyâni ifâdesi, hadîsin târihî degeri bakimindan çok kiymetlidir. Hadîsçiler ve tarihçiler bu gibi beyânlari vak'anin dogrulugu lehine birer vesika kabul ederler.

[6]

Hadîs, içtimaî yardimlasmanin, güzel muaseretin ve güzel ahlâkin en mühim umdelerini ögretmektedir. "Veyuslimuhu" if'âl babindan muzârî sîgasidir, silm ve selâmetini izâle etmez, yânî zâlimin zulmünde birakmaz demektir. Hadîs, haber suretinde bir nehiydir ve daha belîgdir.

[7]

Müslim'in CâbIr'den getirdigi rivayette "Yardim edilen kisi zâlim ise, müslü-mân kardes o zalimi zulmetmekten men' etsin. Bu da zâlim için bir yardimdir" buyurulmustur.

Bu kardeslik, Islâm kardesligidir; bunda hür, köle, balig ve mümeyyiz ortak olur. Basliktaki vecîz sözü ilk defa Cundeb ibn Anber esir düstügü zaman kurtulmak ümidiyle Es'ad ibn Zeyd için söyledigi bir beytin bir misra'mda soylemistir:

{ (Ey kerim ve çok kazanci olan er kisi! Ister zâlimyâhud mazlum olsun, sen kardesine yardim et) (Aynî, Kastallânî).

[8]

Hadîsin basliga delîl olan fikrasi "ZulmedIIene yardim etmek" cümlesidir, Emredilen bu yedi sey, beserî ve ictiniâî faziletlerin en mühim umdelerindendir; bunlar güzel ahlâkin esâslaridir.

Hadîsin bu rivayetinde men' olunan diger yedi sey zikredilmemIstir. Onlari da Cenâiz Kitâbi'ndaki rivayetten nakledelim:

"Gümüs kablardan, altin yüzükten, harîr, dîbâ, kasiyy, istebrak (denilen ipekli kumaslar) kullanmaktan da nehyetti". Bunlarin hepsinin men'inden gaye, hayât ve maîsette israftan sakmip i'tidâl ve tasarrufa riâyet etmektir

[9]

Hadîsin basliga uygunlugu, ma'nâsindan alinir. Çünkü mü'mIn mü'mini sag-lamlastirdigi zaman, ona yardim etmis olur. Peygamber, mü'minler arasinda gerçeklesmesi istenen dayanismayi, bagliligi ve netîceten birligi, saglamligi kav-len saglam bir bina ile misâllendirdigI gibi, parmaklarini birbirine geçirerek fiilen de göstermistir.

Mü'minler arasinda ve bilhassa harb ve musibet zamaninda bulunmasi istenen birlik ve dayanisma, Kur'ân'da parçalari kursunla birbirine kenetlenmis bina Ile misâllendirilmistir: "Sübhesiz ki Allah, kendi yolunda, birbirine kenetlenmis bir bina gibi saffîar baglayarak çarpisanlari sever" (es-Saff: 4).

[10]

Âyetler intikaam almanin mesruluguna delil olarak getirilmislerdir, intisâr, in-tikaam, yânî ukubetle ceza uygulamaktir; öc aîmak da ta'bîr olunur. Alî ibn Ebî Talha, Ibn Abbâs'in bu âyeti "Allah, bir kimsenin baskasinin ma'siyet ve . kötülüklerini aynen sayip dökmesini sevmez, meger ki ondan zulüm görmüs^ rencide edilmis ola" suretinde tefsir ettigini rivayet etmistir. Beddua ile de tef-sîr edilmistir.

Bu âyette ferdlerin hukukuna tecâvüz edildiginde ferdin ferdden sözle intikaam alabilecegi bildirilmistir.

[11]

es-Sûrâ: 39. âyeti bir toplulugun hukukuna tecâvüze âiddir. Bu âyetteki siyâsî ve millî yüksek hakikati Ibrâhîm en-Nahaî, naklettigi tefsirde bildirmistir. Ibrâhîm'in bu tefsirini Abd ibn Humeyd ile Ibn Uyeyne kendi tefsirlerinde mev-ii sûlen getirmislerdir. Selefin bu tefsirlerine göre:

1. Islâm camiasina bir tecâvüz oldugunda hemen mîllî birlik te'sîsine çalisilarak, intikaam alinmasi emir buyuruluyor.
2. Bunun terki, düsman tarafindan milletin horlanmasi ve millî serefin kirilmasi demek oldugu bildiriliyor.
3. Düsmandan öc alindiktan sonra kin güdülmeyerek, eski hesâblar karis-tmlmayarak zâlimi affetmek gibi yükseklik gösterilmesi Ögretiliyor.

[12]

Bu mazlumun affinin güzelligini delille beyân etmektir.

Bu iki bâbda yalniz âyetlerle yetinilmis, hadîs getirilmemistir

[13]

es-Sûrâ: 39. âyette mü'minlerin hukukuna bir tecâvüz oldugunda, onlar birleserek intikaam alirlar buyurulmustu. Buradaki 40. âyette intikaam alirken bunun da bir zulüm derecesine çikarilmamasi, görülen fenaliga onun benzeri bir ukubetle mukaabele edilip yetinilmesi ögretiliyor ki, bu da ukubet ve ceza ta'yî-ni hususunda adaleti te'mîn için gözetilmesi vâcib olan en yüksek bir düstûrdur. Ekseriyetle mazlumun öc almasi, kana susamis bir arslan gibi zâlimi pençesine alarak "Simdi artik ölümlerden ölüm begen" diyecek derecede siddetlenmekte ve bu suretle dünün mazlumu, bugünün baska bir zâlimi kesilmekte oldugundan, bu intikaamin siniri ta'yîn edilmis, fenaliga onun benzeri bir fenalikla mukaabele edilmesi suretinde bir düstûr konulmustur ki, adalet lâfzinin hukukî bir medlulüdür.

Cürüm ile ceza arasinda münâsebet ve esitlik ögretildikten sonra, mü'minI fazilet ve ahlâk güzelliginin zirvesine yükseltmek Için 41. âyet ögretilmistir...

iste Kur'ân'da bagî ve hukuka tecâvüz edildiginde mü'minlerin ta'kîb edecekleri kurtulus ve selâmet yolu ve saldirgan hakkinda uygulanacak adalet hükümleri; mukaabil bir zulümden korunmak yolu bu suretle ta'yîn ve ta'lîm edilmistir.

[14]

Ibnu'l-Cevzî söyle demistir: Zulüm iki ma'siyeti sâmil olur: Bîri haksiz yere baskasinin mahm almak, öbürü de adaletle emreden Allah'a muhalefette mübâre-ze etmektir ki, bu ikincisi insanlarin irtikâb ettigi günâhlarin en büyügüdür. Sübhesiz ki, zulüm, kuvvetlinin Allah'tan baska yardimcisi olmayan zayifa îkaa ettigi çirkin fiildir. Zayif, Allah'in dâmân ve emânetinde Iken ona zulmetmek, Allah'in emânini tanimamak demektir ki, en senî' bir günâhtir. Zulüm, kalbin zulmetinden, kararmasindan nes'et eder. Zâlimin kalbi hidâyet nuru ile nûrlan-mis olsaydi, zulmün neticelerini, fenaligim düsünüp anlayabilirdi (Aynî).

Müslim'in Câbir'den bir rivayetinde: "Zulümden sakinin. Çünkü zulüm, kiyamet gününde zulmetlerdir. Cimrilikten de sakinin.." lâfziyledir

[15]

Muâz'm Yemen'e gönderilmesi ile ilgili Ibn Abbâs hadîsi buradaki basliga delil olacak mikdârda kisaca rivayet edilmistir. Hadîs, Zekât Kitâbi'nda geçmisti. Mazlumun duâsiyle Allah arasinda perde ve mâni' bulunmamak, duanin kabul buyurulacagindan ve asla reddedilmeyeceginden kinayedir.

[16]

Metindeki "Irz" lâfzini Ibnu Kuteybe nefs ile, beden ile tefsîr etmistir. Metindeki "Sey"i de sarihler mal ile tefsîr etmislerdir. Hadîs madde ta'yîn olunup zulmü teskil eden seyyie beyân edilerek haktan temize çikildigi surette, bu temize çikmanin sahîh ve nâfizligini ifâde ediyor. Bu konuda âlimlerin ittifaki vardir. Fakat iki kisi arasinda karisik bir hesâb veya muamele üzerine haklari halâl kildirilirsa, arada cereyan eden bu mechûl hesâb ve muamele hakkinda halâl-lasmak caiz ve mu'teber midir? Bu hususta âlimler ihtilâf etmislerdir. Bâzilari: Böyle madde ta'yîn ve mikdâr beyân edilmeyerek halâllasmak da hem dünyâ, hem âhiret için berâattir, demislerdir. Diger bâzilari da: Ancak madde ve mikdâr ta'yîn edilerek halâllasmaya kaail olup, bu hadîsin "Zulüm ve tecâvüz ettigi hakk mikdâri, zâlimin sevabindan alinir" fikrasiyle istidlal etmislerdir.

Buhârî, mes'ele ihtilafli oldugu için suâlin cevâbini zikretmemistir.

[17]

Bu ifâdeler yalniz el-Kusmeyhenî'nin rivayetinde sabit olmustur. Bu zikredilen Ismâîl, Buhârî'nin üstâdlanndandir

[18]

Ibnu'l-Munîr, baslik ile hadîs arasindaki münâsebeti söyle yöneltmistir: Baslik, geçmis olan zulümden dogan hakki düsürmeye uzaniyor. Âyetin mazmunu ise. vefasizligin bir zulüm olmamasi için müstakbel hakkin düsürülmesidir. Lâkin Buhârî delîl getirmede incelik ve naziklikle is yapmistir. Sanki Buhârî, vukû'u beklenen hakta düsürme geçerli olunca, muhakkak olan hakta düsürme yapmanin geçerliligi evleviyetle olur demektedir (Ibn Hacer).

[19] Mes'elede tafsîl oldugu için Buhârî mes'elenin de cevâbi olan izâ'nin cevâbini zikretmedi. Burada cevâb caizdir yâhud caiz olur seklinde takdîr olunur

[20] Hadîsin basliga uygunlugu, ma'nâsmdan alinir. Eger genç, Rasûlullah'a içmis oldugu içecegi solundaki yaslilara vermesine izin verseydi, gencin bu halâl kilmasi belirsiz olurdu.Onlarin ve kendisinin içtikleri mikdâr da böyle belirsiz olurdu. Bu da mikdâri beyân etmeksizin, ihtilafsiz olarak bunun cevazina delâlet etmistir (Aynî).

[21] Hadîsin basliga delîlligi meydandadir. Buhârî bununla arazî gasbmin sûretlen-dirilmesine isaret etmektedir.

[22] Metindeki "Sibr" karis demektir; burada azligi ifâde etmek için zikredilmistir. Az tecâvüz ukubeti gerektirirse, çogu evleviyetle gerektirir.

[23] Bu üç hadîs, arzda, toprakta zulüm, baskasinin mülküne tecâvüz ve isti'lâdan ibaret olduguna; gasbin tasinmaz mallara ve akarlara da sümulüne; yalniz tasinir mallara münhasir olmadigina delâlet eder.

Bu hadîsler bir arza mâlik olan kimsenin o arzin sonuna kadar asagisina mâlik olduguna da delâlet eder. Sârih Hattâbî: "Kisinin mâlik oldugu tarla ve bahçesine yerin altinda lâgim, izbe, in, kuyu kazmak isteyen yabanciyi men' etme hakki vardir..." demistir.

Arazî sahibi yerin altinda tasarruf etrne hakkina sâhib oldugu gibi arazînin üstünde de havaya yükselmek hakkini hâizdir. Baskalarina zarar vermemek sar-tiyle diledigi kadar yüksek bina insâ edebilir...

[24] Bu ifâdeler Buhârî'nin Ebû Zerr nüshasinda sabittir, digerlerinde yoktur. Bu ifâdeye göre Abdullah ibn Mübarek hadîs kitabini Horasan'da yazmis ve orada tahdîs ve nesretmis; kendisinden pekçok hadîsçi bunlari alip ögrenmis. Yalniz Abdullah ibn Umer'in yukanki hadîsi, Horasan'da yazip nesrettigi kitabinda yokmus' da, bunu Basra'ya geldikten sonra oradaki hadîs tâlib ve hafizlarina Basra'da imlâ edip yazdirmistir.

[25] Ahmed ibn Hanbel'in Musned'i ile ibn Mâce'nIn Sünen 'inde Ebû Bekr'in kölesi Sa'd'den; Bezzâr'in Müsned'inde Ebû Hureyre'den bu hadîsin ma'nâsinda hadîsler gelmistir. Bu rivayetlerin bâzisinda kitlik zamaninda, bâzisinda açlik sebebiyle iki hurma birlestirilerek yenildigi bildirilmistir. Böyle bir zarurete da-yanici olsa bile, Peygamber, içtimaî âdaba aykiri olan bu hareketten men' etmistir.

Aise ve CâbIr: Nehiy sebebi, bu sekilde yemenin açgözlülük ve pisbogazlik gibi fena bir hareket olmasidir, demislerdir. Su kadar ki, âlimler kendi malini kisinin diledigi gibi yemesi caizdir, demislerdir. Nitekim Salim ibn Abdillah kendi hurmasini avuç avuç yermis. Bu sebeble âlimler toplulugu hadîsin sevk yeri ci-hetiyle bu nehyi ortaklasa yenilmeye tahsîs etmislerdir.

[26] Bu hadîs Buyu' Kitâbi'nda "Lahham ve cezzâr hakkinda denilen seyler bâbi"nda geçmisti.

[27] Âyetin tamâmi söyledir: "Insanlardan öyle kimse vardir ki, onun bu dünyâ hayâtina âid sözü hosunuza gider ve o, kalbinde olana Allah 'i sâhid getirir. Hâlbuki o, düsmanlarin en yamanidir'" (el-Bakara: 204).

[28] el-Eledd, lügatte egri demektir; cem'i Ludd'dm. Iste biz o Kür 'ân ancak onunla tak vâya erecekleri mûjdeleyesin, (bâtilda) mücâdele ve inâd edenleri korkutasin diye senin dilinle (indircr çkf kolaylastirdik" (Meryem: 97) âyeti, bu suretle tefsîr edilmistir. Münafiklar husûmet hâlinde yalan söyler, iftira eder, dogruluga tutun-mazlar da egri, dolanbaçli yollari seçerler. Bâzilari da "Eledd"i "siddetli cidalci" diye tefsîr etmislerdir. el-Eledd, müteannid, mütemerrid, husûmeti siddetli adama denir ki, ihlâs ve insaf tarafina meyletmez (Kaamûs Ter,).

[29] Buhârî bu hadîsi Ahkâm, Sehâdât, Hileleri Terk Kitâblari'nda da getirmistir. Müslim de Kaza Kitâbi'nda getirmistir. Buradaki senedde üç tabiî hadîsi birbirinden rivayet etmistir. Bunlar Salih ibn Keysânjbn Sihâb ve Urve'dir. Bu hâl, hadîsin sihhati ve rivayet usûlü bakimindan kiymetlidir. Hadîsin sahâbî râvîleri de ikidir: Biri Ümmü Seleme, digeri de kizi Zeyneb'dir. Bu da hadîsin sihhati bakimindan Önemli bir hususiyettir.

Hadîsteki "Ben de sizin gibi bir insanim "sözü, Peygamber'in de beseriyet geregi yalniz zahirî isleri idrâk ettigi ve vahiy ile te'yîd edilmeyen hususlarda diger insanlarin durumunda bulundugunu ifâde eder. Hadîsteki "müslim" kaydi, ihtirazi bir kayit degil, muhâtab sahâbîler olmak i'tibâriyle vâkiî bir kayid olarak zikredilmistir. Hadîsin son fikrasi bir muhayyer kilma degil, bir tehdîddir.

Nitekim: De ki Kur'an RabbAnizdan gelen bir hakktir; artik dileyen îmân etsin, dileyen küfretsin" (el-Kehf: 29) ve: Siz dilediginiz isi isleyiniz" (Fussilet: 40) âyetlerinde de böyle tehdîd içindir.

Hadîs hârika bir adalet düstûru va'z etmistir: Lisân ve ifâde düzgünlügü ile ve hüccet getirerek hüküm kazanmakla Allah'in haram kildigi birsey halâl olmaz. Diger deyisle hâkim, Peygamber bile olsa, hâkimin hükmü bir harami halâl veya bir halâli haram kilamaz.

[30] Bu hadîs îmân Kitâbi'nda da geçmisti. Lâfizlarda bâzi öne geçirme ve geri birakma farkliligi vardir

[31] Mali elinden alinan bir mazlum, zâlimin malina tesadüf edince, bunu almak hakkim hâiz midir, degil midir? Bu mes'ele âlimler arasinda ihtilaflidir.

[32] Ibn Sîrîn'in bu fetvasini Abd ibn Humeyd de Tefsir'md: "Eger biri senden birsey alirsa, sen de ondan mislini al" suretinde rivayet etmistir.

[33] Bu Âise hadîsinin basliga uygunluk ciheti, Peygamber'in Hind'e, Ebû Sufyân'-in malindan örfe göre ailenin geçimine yetecek mikdârin alinmasina müsâade buyurmus olmasidir. Sârih Ibn Battal: "Bu izin ve müsâade bir hakk sahibinin, hakkini vermeyen veyâhud inkâr eden kimseden hakkini alabilmesinin cevazina delâlet eder" demis ve mes'eleyi en açik sekilde ortaya koymustur.

Bu mes'eîede fikihta "Zafer mes'elesi" unvâniyle taninir ve söyle özetlenebilir: Birisinin digerinde hakki olup da ödemeyi uzatir da bir türlü vermezse, hakk sahibi için ayni matini veyâhud da malinin benzerini bulunca almak hakki vardir. Yoksa borçlunun rastgele diledigi herhangi bir malini almak hakkini hâiz degildir.

[34] Tirmizî, Ebû Dâvûd ve Tahâvî'nin de baska baska sahâbîlerden bu ma'nâda rivayet ettikleri hadîsler vardir. Bunlardan çikan hüküm, ev ve menzil sahibi, konuklarina karsi yemek yedirmek vazifesini yerine getirmezse, konuk bu hakkini kerhen ve cebren alir demek oluyor. Leys ibn Sa'd mutlak olarak buna kaail olmustur. Ahmed ibn Hanbel de bu mecburiyeti köy ve kasabalara tesmil etmeyerek, çöl halkina tahsis etmistir. Ve: Umrân ve medeniyet eserlerinden mahrum çölde zarurî ve hayatî gida maddesi tedâriki mümkin olmadigindan konuga ziyafet, onun açligim giderecek derecede vâcib kilinmistir, demistir.

Bâzi âlimler de bu hadîsin zahiren ifâde ettigi cebir hakkini bir türlü IctImâî nizâma uygun bulmayarak, bu hakki ve konugun cebren ve kahren almak selâ-hiyetini açlik hâline hamletmisler ve bu suretle konuk hakkim esirgeyen menzil sahibinden bunu almak hakkini, yalniz açliktan bunalan kimseye kasr ve tahsîs etmislerdir. Su kullanma hakkinda da böyle kabul edilmis idi.

Bâzi âlimler de konuk hakkinin zorla alinmasi sadaka âmillerine mahsûs idi demislerdir.

[35] es-Sakîfe, sefine vezninde, evlerde olan sofaya denir. Medine'deki Benû Sâide sofasi bundandir... (Kaamûs Ter.).

Sakîfe sofa demektir. Buna "Sâbât" da denilir ki, iki evin arasina umûmî bir yolun üstüne yapilan tavandan ibaret olup, altindan yol geçer.

[36] Bu, Buhârî'nin Esribe Kitâbi'nda Sehl ibn Sa'd'den senediyle getirdigi hadîsin bir parçasidir.

Benû Sâide sakîfesi, Ensâr'dan Hazrecliler'in toplanti yeri olan bir sofa dir. Peygamber arasira bu sofaya geldigi ve Ebû Bekr'e burada bey'at olundugu için burasi Islâm târihinde ma'rûf mahallerden sayilmistir.

Rasülullah'in bu sofaya gelmis ve sahâbîleriyle burada oturmus olmasi, sa-kîfe yânî sofa edinmenin ve bu umûma âid yerde oturmanin caiz oldugunu bildirmektedir.

Buhârî'nin bu baslik ile, bir umûmî yolun iki tarafina mâlik olup da yolun iki tarafindaki iki evininin ortasina bir umûmî yolun üstüne bir oda, bir sofa yapmak caiz midir? Yolun üstü, yol gibi, âmme hukuku ile ilgili mi?... gibi sorulara cevâb vermek istemistir.

Bu vaziyette bir sofa, bir havaî oda yapmak caizdir; halkin menfaatlerine, gelip geçmesine mâni' olmadikça âmme haklarina aykiri degildir; havaî yol da tasarruf degildir, diye cevâb vermek için Benû Sâide sofasini misâl olarak sev-ketmistir.

Sahâbîlerin orada oturmakta devam etmeleri, bu oturusun bir zulüm olmadigini da göstermektedir.

[37] Bu hadîs', Hudûd ve Fikret Kitâblari'nda uzun; burada kisaca getirildi. Bu hadîs de böyle sofa edinilmesinin cevazini ifâde eder. Bu caiz olmasaydi, Peygamber, Benû Sâide sofasini takrir etmez ve orada oturmazdi. Halîfe seçimi ve bey'ati gibi müslümânlann en ehemmiyetli bir isi orada görülmezdi.

[38] Baslik, hadîsten bir cümledir. "Men' etmez" Ebû Zerr'in rivayetinde ref ile zabtedilmistir. Bu nehiy ma'nâsi ifâde eden bir haber sîgasidir. Men' ifâde etmekte cezimlis inden" daha beligdir.

[39] TercemedekI parantez arasindaki ifâdeler, Ahmed.ibn Hanbel'in rivayetinden alinmistir.

Hadîsteki "Hasebe" lâfzi da Ebû Zerr rivayetinde böyle müfred olarak gelmistir. Diger rivayetlerde iki ötre Ile ve cemi' sîgasiyle "Husuben" seklindedir. Sübhesiz cemi'lisinde ümmete mesakkat vardir.

[40] Ebû Hureyre, cemâatin bu hükmü agir bulduklarini îmâ eden bas egme vaziyetlerinden müteessir olarak, bunu tesvik ve mübalaga için sözünü te'kîdli ve yemînli söylemistir.

[41] Hadîsin basliga delîlligi "Ben sarâblari döktüm de Medine sokaklarinda sarâb akti" sözüdür.

Buhârî bu hadîsi Tefsîr ve Esribe Kitâblan'nda da getirmistir, Müslim de Esribe'de getirmistir.

el-Muhalleb söyle dedi: Sarâb yola ancak terkedildigini I'lân için ve bu terkin açiklanmasi için dökülmüstür. Bu da maslahatta sarâbin yola dökülmesiyle eziyet duymaktan daha üstündür (Ibn Hacer).

[42] Bu, dört sahîfe kadar tutan uzun "Hicret Hadîsi' mn bir parças^Burada böyle kisaca getirilmesi, kisinin evinin avlusunu tasla çevirmek, orada oturmak hakkim hâiz oldugunu beyân etmek içindir. Basliktaki Efmye, Fma n« cemidir Finâ, evin önündeki açik avluya denir. "cem'idir Bunu da Ibn Esîr: Evin kapisi önündeki insanlarin geçecek yen olan yoldur, diye ta'rîf etmistir. Ebû Saîd hadîsinüe "Turukaat" seklinde gelmesi de Ibn Esîr'in bu ta'rîfini te'yîd etmektedir.

[43] Buhârî bunu Isti'zân Kitâbi'nda da getirmistir

Peygamber'in evvelâ men' etmesi, yol üstünde oturanin fena seyler gormeK-ten fena söz isitmekten kurtulmamasidir. Bâzi âlimler bu nehiy, haram kilma suretiyle degil, mefsedetleri giderme, iyilik sebeblerine irsâd kabilmdendir, demislerdir.

Hulâsa: Yol ugragi yerlerde kimseye zarar vermeden oturmak caizdir. Fakat bunun mukaabilinde gelip geçenlere yardimci olmak luzümu bildirilmistir.

[44] Hadîs, Sirb Kitabi "Su içIrmenin fazîleti bâbi"nda geçmisti. Buhârî bunu buradaki basliga delîl olmak üzere ayri sened ve bâzi lâfiz farkliligi Ile getirmistir. Hadîste, susuzlarin ve diger hayvanlarin faydalanmasi için sahrada kuyular kazmanin cevazi hükmü vardir. Geceleyin içine insan ve hayvan düsmesi suretiyle zarara ugranilmasi zanm ile beraber bu nasil caiz olur dersen, söyle cevâb verilir: Menfaat daha çok ve gerçeklesici, zarara ugramak ise nâdir ve zannedilmis olursa, faydalanma gâlib olur ve tazminat düser ve düsen sey heder olur. Eger zarar muhakkak olursa, kuyu kazmak caiz olmaz ve kazan zarari öder (Kas-tallânî).

[45] Buhârî bu hadîsi Cihâd Kitabi, "Binek devesi edinen kimse bâbi"nda senediyle tam olarak getirmistir. Burada sâdece basliga delîl olan bu cümlesini getirip, bununla yetinmistir. Bu cümle îmân Kitâbi'ndakI bir hadîste de geçer.

Buhârî bu bâbda baska hadîs getirmeyip, bununla yetinmistir.

[46] Buhârî bu hadîsi Hacc Kitabi'nin sonlarinda "Medine'nin yüksek binalari bâ-

bi"nda da getirmisti. Fitneler Kitâbi'nda da getirecektir. Metindeki Ututn, yüksek bina ve kal'a ma'nâsmadir. Hadîs buradaki baslikta söylenen yüksek yerlerin yapilmasi ve oralarda oturulmasinin cevazina delil olmak üzere getirilmistir. Sârih Ibn Battal: Damlar üzerinde, yüksek yerlerde yüksek oda yapmak, oradan baska birinin haremi görülmedikçe mubahtir, demistir.

[47] Bu taccüb-sözünün asli bâzi nüshalarda "£^ij', diger bâzilarinda seklinde gelmistir. Ma'nâ farki yoktur.

[48] Medîneli Ensâr'm kadinlara karsi bu tutumlari, Islâm devletindeki kadin hakk ve hürriyeti bakimindan önemli bir tatbikattir.

[49] Hafsa'nin açikladigi söz sudur: Peygamber, Âise'nin gününde Mâriye ile yalniz kalmis, Hafsa da bunu bilmis; Peygamber, Hafsa'ya: Sunu gizli tut,ben Mâri-ye'yi kendime haram kildim, demis.Hafsa da bunuAise'ye açiklamis, Âise de Öfkelenmis. Nihayet Peygamber, kadinlarina bir ay yaklasmamaya yemîn etmistir. Iste müteâkib cümlenin ma'nâsi budur (Kastallânî).

[50] Hadîsin basliga uygunlugu "Peygamber kendisine âid olan mesrubeye girdi" sözündedir. Çünkü mesrube, yüksek odadir. Buhârî'nIn, sani ve âdeti oldugu üzere bu hadîsten misâl olarak "Peygamber kendine âid mesrubeye girdi ve yalnizliga çekildi" sözüyle yetinmesi kâfi idi. Fakat zahir olan su ki, o, Ibn Ab-bâs'm sorusunun cevâbinda "Âise ve Hafsa" sözü yeter iken hadîsin tamâmini sevkedisinde Umer'e uymustur. Umer, hadîste serh ve beyân ziyâdeligi bulundugu için, kissanin hepsini sevketmistir. Bu hadîste birçok fâideler vardir, bunlar üzerine söz, insâallah yerinde gelecektir (Kastallânî).

[51] Hadîsin basliga delîlligi "Peygamber kendisine âid yüksek bir odada oturdu" sözündedir.

[52] Bu Câbir'in meshur "bâir (yânî deve) hadîsi"nin kisa bir rivayetidir. Basliga delîlligi "Deveyi tas dösemeligin bir tarafina bagladim" sözündedir. Çünkü bununla bir zarar meydana gelmedigi takdirde, tas döseme yapmanin cevazi bu hadîsten alinir.

[53] Bu hadîs Abdest Alma Kitâbi'nda da geçmisti. Burada getirilmesinden maksad, çöplükte isemenin cevazini bildirmektir.

[54] Hadîsin basliga delîlligi apaçiktir. Bu hadîsi Müslim, Cihâd'da Yahya ibn Yahya'dan; Tirmizî ise el-Birr'de Kuteybe'den senediyle rivayet etmistir.

Bu küçük amelin kabul edilip magfirete sebeb olmasi ve bütün bunlarin asli, Yüce Allah'in su kavlidir: tiIste kim zerre agirliginca bir hayir yapiyor idiyse onu görecek,

kim de zerre agirliginca sen yapiyorsa onu görecek" (ez-Zilzâi: 7-8).
Yoldan ezâ verici birseyi gidermek, îmândan bir su'bedir (Aynî).

[55] Halkin gelip geçmesi için islek ve genis cadde olarak birakilacak arazînin mik-dânnda mal sâhibleri uyusmazliga düstüklerinde, bu hadîse göre asgarî yedi zira' olarak hükmolunur. Maamâfîh zirâ'in mikdân ve mâhiyetini o zamanin ve mm-takanin örfü ta'yîn eder.

[56] Buhârî bu Ubâde hadîsini Sahih 'in îmân Kitâbi'nda ve daha birçok yerlerinde senediyle getirmistir

[57] Hadîsin basliga delîlligi apaçiktir,Çünkü baslik hadîsin bir kisminin ma'nâsindan ibarettir.

[58] Murad, îmân'm aslim degil de, kemâlini gidermektir. Yâhud da murad, o harami halâl sayarak isleyendir. Yâhud da bu, o ma'siyetleri âdet edindigi ve devam ettirdigi takdirde, îmânin zevâliyle korkutma bâbindandir.
Hadîsin basliga uygunlugu "Insanlarin gözleri ona yükselirken bir çapulculuk yapmaz" sözündedir. Çünkü göz yükseltmek, Izin vermemeye delâlet eder.. (Kastallânî).
Buhârî bu hadîsi Hudûd'da da; Müslim de îmân'da getirmistir.

[59] Yânî ondan îmân nuru koparilir.îmân kalble tasdik, dil ile Ikrardir. îmân nuru ise sâliha ameller, yasaklardan çekinmedir. Kisi zina ettigi yâhud sarâb içtigi yâhud hirsizlik yaptigi zaman îmânin nuru gider ve sahibi karanlikta kalir (Fethu'l-Bârt).

[60] Buhârî bu hadîsi burada getirmekle haç kiran yâhud domuz Öldürenin bunlari tazmîn etmeyecegi, çünkü emredilmis bir seyi yaptigina isaret etmistir. Lâkin bunun mahalli muhâriblerle oldugu zamandir.., (Kastallânî).
Buhârî bunu Ehâdîsu'l-Enbiyâ'da; Müslim, îmân'da getirmistir.

[61] (= ed-Dennu)"J dâl'in fethi ve nûn'un tesdîdiyle büyük küpe denir...
Bir kavle göre testiden üzün ve söbü olanina denir, yâhud sol testiden küçük küpe denir ki, dibi sivri olup, çukura oturtmadikça durmaz.
(= ez-Zikku)", zâ'in kesriyle tuluma denir, bir kavle göre tüyü yolunmadik tuluma denir ki, ona sarâb makûlesi nesne koyarlar; cem'I Ezkaak ve Zikaak gelir.
"(= et-Tunbür)"... ma'rûf sazin ismidir ki, feth ile Tanbûr ta'bfr olunur... (Kaamûs Ter.)

[62] Kaadi Surayh'm bu fetvasini Ibn Ebî Seybe senediyle rivayet etmistir. Surayh, Peygamber devrine erismis, fakat görüsememistir. Umer tarafindan Basra'ya kaadi ta'yûi edilmis, orada 60 yil vazife görmüstür. 120 yil yasamistir (Aynî).

[63] Peygamber'In yikamaya izin vermesi, içine sarâb konulan kaplarin su ile temizlenmelerinin mümkün olduguna delâlet etmistir.

[64] tbn Ebî TJveys, Buhârî'nin seyhi ve Imâm Mâlik'in kizkardesinin ogludur. Onun bu kelimeyi vahsetin ziddi olan "enes"e nisbetle okur oldugunu Buhârî'nin bu haberinden ögreniyoruz.
Bu ziyâde bâzi nüshalarda bulunmus, Aynî bunu nüshasina yazmis, bunun için biz de bunu burada tesbît ettik (Rakamli nüsha hasiyesi).

[65] Hadîsin basliga delîlligi putlarin dürtülerek horlanmasi ve bilâhare kirilmalaridir,..

[66] Hadîste zulmü def etmek üzere çarpisirken ölenin sehîd oldugu bildirildigi için bu kitâbda getirilmistir.
Tirmizî'nin rivayeti dahatafsîllidir; "Kim malini koruma ugrunda öldürü-lürse, o sehîddir. Kim hayâti ugrunda öldürütürse o ölü de sehîddir. Dînî ugrunda öldürülen mücâhîd de sehîddir. Irzi ugrunda ölen de sehîddir".

[67] Hadîsin basliga uygunlugu "Kadin çanagi kirdi" sözündedir.Hadîs basliktaki cevâbi da ihtiva etmektedir.

[68] Buhârî'nin, hadîsin bu ikinci senedini getirmekten maksadi, Enes'in Humeyd et-TavîI*e tahdîsini açikça beyân etmektir

[69] Buhârî bu Râhib Cureyc hadîsini burada kisaltmis olarak getirdi Bunu.nedle Ehâdîsu'l-Enbiyâ Kitâbi'nda uzunlugu ile getirmistir. Burada kismi "Senin savmiam altindan yapacagiz dediler. O: Hayir olmaz, ancaK esKi-si gibi çamurdan bina ediniz" sözüdür.
Bu hadîsle hüccet getirmenin tevcîhi, "Bizden evvelkilerin kanunu, bizim kaanûnumuz aksini getirmedigi müddetçe bizim de kaanunumuzdur esasidir.